

POŻEGNANIA

PROFESOR ZDZISŁAW MIKULSKI (1920–2016)

W dniu 29 czerwca 2016 roku zmarł w Warszawie nestor hydrologów polskich profesor doktor habilitowany inżynier Zdzisław Mikulski, osoba godna najwyższego szacunku i podziwiana nie tylko przez pokolenia hydrologów, ale również wszystkich tych, którym bliskie były zagadnienia nauki o Ziemi, racjonalnego gospodarowania wodą i hydrotechniki. Profesor był przyjazny ludziom, a zwłaszcza młodym, którzy widzieli swoją przyszłość w pracy naukowej, czego sam byłem beneficjentem.

Należał do pokolenia „Kolumbów”. Był świadkiem historii: wojny 1939 roku, okupacji niemieckiej, powstania warszawskiego, jak również tworzenia się w Polsce nowej, powojennej rzeczywistości. Był jednym z tych, którzy przyczynili się do kładzenia podwalin pod nowoczesną gospodarkę wodną, opartą na znajomości środowiska geograficznego i łączeniu praw rządzących przyrodą z rozwojem gospodarczym kraju. Zaryzykuję stwierdzenie, że Profesor był prekursorem podejścia proekologicznego w inżynierii wodnej. Doceniał rolę rozwiązań technicznych opartych na ścisłym opisie matematycznym zjawisk, przy jednoczesnym wiązaniu ich z prawami natury.

Profesor Zdzisław Mikulski był dociekliwym badaczem, świetnym organizatorem, inspirującym nauczycielem i niezastąpionym redaktorem. Czytelników może zastanowić, dlaczego nasze pismo o charakterze typowo budowlanym przybliżyła postać Profesora – hydrologa. Budownictwo to również budownictwo wodne, które może rozwijać się na podstawie znajomości hydrologii, zwłaszcza przy wymiarowaniu urządzeń hydrotechnicznych, systemów melioracyjnych, kanalizacyjnych itp.

Wiedzę techniczną zdobywał jako praktykant w Zarządzie Drogowym i jako technik w Urzędzie Gospodarki Wodnej w Garwolinie. Szerokie kontakty, zarówno krajowe, jak i międzynarodowe, sprawiły, że Profesor szerzej widział problemy wodno-techniczne w środowisku.

Przeszedł ciekawą, mało znaną dla młodego pokolenia drogę edukacyjną, typową dla pokolenia „Kolumbów”. Rozpoczął edukację na średnim poziomie w 1940 roku, czyli w czasie okupacji niemieckiej, uczęszczając do Prywatnej Szkoły Technicznej dla chłopców, która po połączeniu podobnego typu liceów zawodowych stała się w 1941 roku Państwową Szkołą Budownictwa Lądowego i Wodnego (II stopnia), kierowaną przez późniejszego rektora Politechniki Warszawskiej, profesora Edwarda Warchałowskiego. Wykładowcami w niej byli wybitni profesorowie i asystenci: Leon Borowski, Zygmunt Boretti, Edward Światopełk-Czetwertyński, Zofia i Stanisław Kietlińscy, Edward Otto, Zdzisław Pogonowski, Antoni Panikowski, Czesław Rzesin, Kazimierz Wóycicki, Kazimierz Zarankiewicz, Waław Zenczykowski.

Po ukończeniu tej szkoły profesor Zdzisław Mikulski uzyskał dyplom technika wodno-kanalizacyjnego. W 1942 roku szkoła przekształciła się w Państwową Wyższą Szkołę Techniczną kierowaną przez Niemca, profesora Alberta Güttingera, a jej wykładowcami byli między innymi przyszli profesorowie Politechniki Warszawskiej.

Profesor Zdzisław Mikulski oficjalnie uczył się zawodu, a nieoficjalnie uczestniczył w kursach podchorążówki. Jako podchorąży łączności w 1944 roku objął dowództwo składnicy meldunkowej. Potem był deportowany do Niemiec, pracował tam fizycznie, a po powrocie wstąpił na Politechnikę Warszawską, od razu na V semestr, na Wydział Inżynierii, Oddział Budownictwa Wodnego. Od 1946 roku uczył się i jednocześnie pracował w Państwowym Instytucie Hydrauliczno-Meteorologicznym i w Szkole Głównej Gospodarstwa Wiejskiego, w Katedrze Budownictwa Wodnego. W 1950 roku uzyskał dyplom magistra inżyniera budownictwa wodnego. W SGGW pracował do 1955 roku pod kierunkiem prof. dr. hab. inż. Kazimierza Dębskiego, a następnie podjął pracę na Uniwersytecie Warszawskim. Obronił tam pracę doktorską i rozprawę habilitacyjną, tematycznie związane z naturalnymi zbiornikami wód śródlądowych. W Katedrze Budownictwa Wodnego SGGW awansował od asystenta do adiunkta, w PIHM od zastępcy dyrektora do spraw hydrologii (1955) i sekretarza naukowego (1970) do profesora nadzwyczajnego (1971).

W Uniwersytecie Warszawskim zajmował znaczące stanowiska: w 1967 roku docenta kontraktowego w Instytucie Geograficznym, prorektora do spraw kadr i współpracy zagranicznej, w kadencji 1977–1981 dziekana Wydziału Geografii i Studiów Regionalnych oraz wielokrotnie kierownika Zakładu Hydrologii. W 1977 roku uzyskał tytuł profesora zwyczajnego.

Bogaty jest dorobek naukowy profesora Zdzisława Mikulskiego. Zagadnienia badawcze dotyczyły:

- współczynników regionalnych do wzoru Dębskiego na ZWQ,
- stosunków hydrologicznych okolic Warszawy,
- analiz występowania niżówek, wezbrań i powodzi,
- metod statystycznych w obliczeniach hydrologicznych,
- transportu zawieszin mineralnych w rzekach,
- opracowania monografii hydrologicznych wybranych rzek,
- gospodarowania wodą w rolnictwie,
- bilansowania zasobów wodnych Polski,
- bilansu Morza Bałtyckiego,
- badania jezior, w tym Rożnowskiego i jezior Pomorza Mazurskiego,

- badania jezior pomorskich i Morskiego Oka w Tatrach,
- termiki wód,
- historii nauk o Ziemi.

W ostatnich latach dużo uwagi poświęcał historii nauk o Ziemi. Dzięki Niemu szereg zasłużonych dla nauk ścisłych naukowców i inżynierów, zwłaszcza z zakresu budownictwa wodnego, dróg wodnych i gospodarki wodnej, zostało upamiętnionych w wielu artykułach. Dotyczy to: inż. Tomasza Tillingera (1879–1955), inż. Tomasza Zubrzyckiego (1881–1937), inż. Alfreda Rundo (1877–1939), prof. Mieczysława Szczęsnego Rybczyńskiego (1873–1937), inż. Stanisława Eugeniusza Kietlińskiego (1911–1944), prof. Michała Pomianowskiego (1874–1948), prof. Adama Konrada Różańskiego (1874–1940), prof. Tadeusza Kazimierza Wóycickiego (1898–1944), prof. Edwarda Światopełka-Czetwertyńskiego (1901–1987), prof. Władysława Kallisa (1897–1961), prof. Kazimierza Dębskiego (1895–1968), prof. Maksymiliana Antoniego Matakiewicza (1875–1940). Część z tych osób nie doczekała wolnej Polski. Myślę, że listę tę z okresu późniejszego uzupełnią młodszy badacze, tym bardziej, że redakcja *Gospodarki Wodnej* sprzyja takim działaniom.

Z wielu prac naukowych opublikowanych przez Profesora wymienię trzy wybitne:

- „Bilans wodny zalewów przybałtyckich” – praca doktorska (1964 r.),
- „Bilans wodny Wielkich Jezior Mazurskich” – praca habilitacyjna (1966 r.),
- podręcznik „Zarys hydrografii Polski” (PWN – wydanie I w 1963 r., wydanie II w 1965 r. i wydanie w języku angielskim w 1968 r.)

Profesor Mikulski był koordynatorem wielu tematów badawczych nie tylko w Polsce, ale i za granicą. Do nich zaliczyć można: w ramach współpracy z UNSECO – bilans wodny Morza Bałtyckiego, wpływ urbanizacji na ustrój hydrologiczny oraz wpływ wielkich budowli inżynierskich na otaczające środowisko.

Profesor miał znaczący udział w rozwoju piśmiennictwa naukowego jako redaktor i autor licznych artykułów naukowych, popularno-naukowych, recenzji itp. Był redaktorem i współredaktorem zeszytów naukowych z zakresu hydrologii: *Przeglądu Meteorologicznego i Hydrologicznego*, *Wiadomości Służby Hydrologicznej i Meteorologicznej*, prac naukowych PIHM, *Gospodarki Wodnej*. Przez wiele lat był redaktorem *Przeglądu Geofizycznego*. Uruchomił serię *Praca i Studia Geograficzne*. Uczestniczył w redagowaniu czasopisma *Journal of Hydrological Sciences*. Posiadał wybitne umiejętności i tzw. łatwość pisania i redagowania. Zdolności te przekazywał swoim uczniom, do których chciałbym się zaliczać.

Wykazywał duże zdolności organizacyjne i inspirujące do otwierania nowych kierunków badawczych. Był członkiem pięciu towarzystw naukowych, członkiem założycielem Polskiego Towarzystwa Meteorologicznego i Hydrologicznego, przewodniczącym Komitetu Narodowego do spraw Międzynarodowego Programu Hydrologicznego UNESCO, wiceprzewodniczącym Rady Międzynarodowego Programu Hydrologicznego (MPH) UNESCO. Był członkiem polskiego zespołu ekspertów programu UNESCO do tematu człowiek i biosfera, zastępcą przewodniczącego Komisji Nauk Ścisłych, Przyrodniczych i Technicznych Polskiego Komitetu UNESCO. Współpracował z Międzynarodową Unią Geodezji i Geofizyki, Międzynarodową Asocjacją Nauk Hydrologicznych, Międzynarodową Asocjacją Limnologiczną i Międzynarodową Unią Geograficzną. W Polsce piastował wiele odpowiedzialnych funkcji, m.in. członka Komitetu Nauko-

wo-Technicznego NOT do spraw Gospodarki Wodnej, członka Prezydium Komitetu Gospodarki Wodnej PAN, Komitetu Melioracji PAN, członka rad naukowych IMGW, Instytutu Geografii i Przestrzennego Zagospodarowania PAN, Instytutu Oceanologii PAN, instytutów Uniwersytetu Warszawskiego, przewodniczącego Ligi Miast Nadwiślańskich i innych. Był opiekunem i protektorem Mazowieckiego Obserwatorium Geograficznego w Murzynowie pod Płockiem. Nie sposób wymienić wszystkich osiągnięć Profesora na polu organizacyjnym. Pomijam uczestnictwo w wielu konferencjach krajowych i zagranicznych, gdzie dzielił się swoją wiedzą i doświadczeniem.

Oddzielny rozdział w działalności zawodowej profesora Zdzisława Mikulskiego stanowiła dydaktyka. Rozpoczął od prowadzenia ćwiczeń z hydrologii w 1952 roku, pracując pod kierunkiem profesora Kazimierza Dębskiego w SGGW. Oprócz tych zajęć prowadził przedmioty: regulacja rzek, ochrona przed powodzią, budowa jazów i innych urządzeń piętrzących. Następnie nauczał w Państwowym Liceum Komunikacyjnym w Warszawie oraz na Magisterskim Kursie Hydrologicznym przy Politechnice Warszawskiej. Ponadto na Uniwersytecie Warszawskim prowadził przez długi czas ćwiczenia i wykłady z hydrografii Polski z zagadnieniami gospodarki wodnej.

Omówiona wyżej działalność inżynierska, badawcza, dydaktyczna, redakcyjna i organizacyjna świadczy o wszechstronności zainteresowań, głębokiej wiedzy i umiejętności wiązania praktyki z teorią.

Profesor Zdzisław Mikulski wniósł duży wkład w rozwój nauk o Ziemi, hydrologii i gospodarowania wodą. Wprowadził do nauk geograficznych inny sposób pojmowania roli wody w środowisku. Wodę widział jako składnik środowiska przyrodniczego, ściśle związaną z jego zróżnicowaniem regionalnym i poszczególnymi składowymi: budową geologiczną, rzeźbą, klimatem, glebami, szatą roślinną. Stosując współczesne nazewnictwo, akceptował i propagował podejście systemowe, proekologiczne, z jego konsekwencjami opisu matematycznego.

Osiągnięcia naukowe i organizacyjne zyskały uznanie nie tylko u władz, które przyznały Profesorowi wiele wyróżnień i odznaczeń, ale również u osób, które inspirował i którym pomagał w rozwoju naukowym i intelektualnym. W mojej pamięci pozostanie jako osoba mądra i przyjacielska, życzliwa, umiejąca jednoczyć ludzi do racjonalnych działań.

Niech spoczywa w spokoju. Zachowamy Profesora we wdzięcznej pamięci.

Pogrążony w smutku

Andrzej Ciepiałowski